

SPRÅKLIK SAMLING

1964

5. ÅRGANG

LØSSALG 50 ØRE

NR. 2
JUNI

Dårlig Stil, skriver Jacob Skauge om -

Se side 9

Radikalt bok- mål i Tinn:

Se side 3

Norsk Synonymordbok:

Storhending i
ordbokslitteraturen

Se side 3

Einar Hovdhaugen:

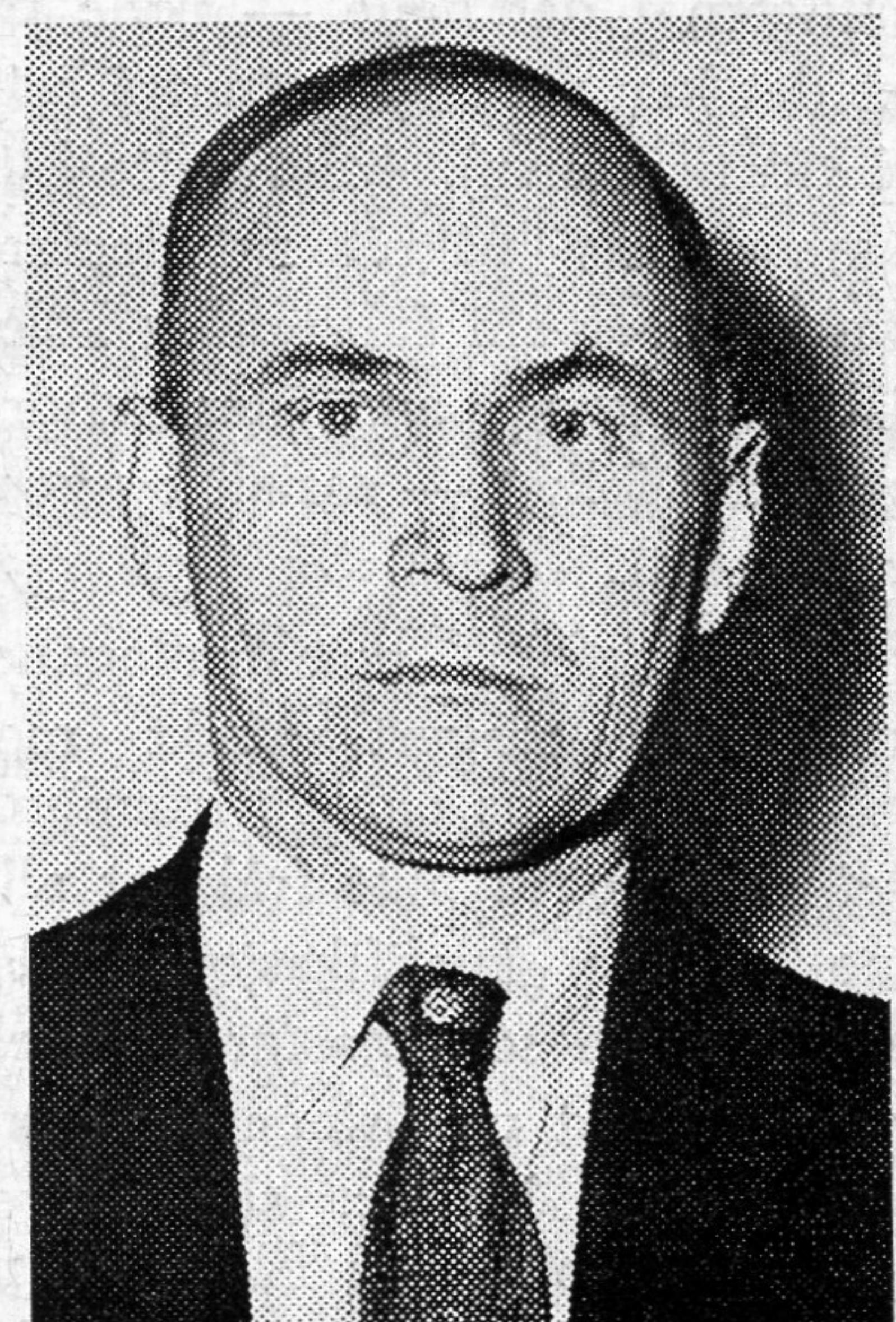
Det skulle være muligheter ---.

— Det er både vanskelig for meg, og heller ikke riktig å si noe på dette tidspunkt om arbeidet i den nye språkkomiteen, sier stortingsmann Einar Hovdhaugen til «Språklig Samling». Komiteen har som kjent hatt møte, og det er mange som er spent på hva den fører til.

— Men med god vilje fra komiteens medlemer, som representerer ulike språksyn, skulle det være mulig å finne fram til en grenseoppgang mellom våre to språkformer, meiner Hovdhaugen.

Og den kunne føre med seg at vi kom bort fra den delen av språkstriden som i dag ofte blir ført mer eller mindre heftig på det formelle plan. Det er en ufruktbar strid som en burde kunne droppe til fordel for **dyrking** av begge språkformer. Alle skulle være interessert i det.

— Det stemmer forsåvidt med det namnet komiteen ofte blir gitt, nemlig språkfredkomiteen?

Einar Hovdhaugen

Over til side 8

STØ KURS også i språksaka

Av konservator Halvor Landsverk

Sterke språkreaksjonære krefter har i lange tider ofra svære summar på eit velsmurt propaganda-maskineri. Dette til fordel for eit språkprogram som i sin siste konsekvens ville gi oss eit skriftspråk som liten eller ingen kontakt har med norsk folkemål. Nynorsken skal ut i flest mogleg skulekrinsar. Språkreaksjonen ser helst at han blir erstatta med eit bokmål som ligg lengst mogleg vekk frå tale-målet på staden.

Det har vore og er ei gåte for meg at språkreaksjonen vågar å presentere eit slikt program i sin arbeidspraksis. Der i garden har ein ikkje stor trua på at det breie lag av folket også har kulturformer som det gjerne vil verne om og sikre varande liv. Berre det «dannede» talemålet — dette vil i praksis seia *vestkant-målet* — har rett til å øve innverknad på skriftnormalen. (Eg tenkjer nå på realiteten i det heile — ikkje på det det kan vera opportunt å seia frå tid til annan). Men dette blir å gjera krav på eit privilegium som avslører ein fullstendig kolonial tankegang andsynes andre grupper i folket — sosialt og geografisk sett.

Våre fagfolk, norskfilologane, har lenge reagert sterkt mot språkreaksjonens einvise framferd. Dei er da også blitt fråkjent alle sine faglege kvalifikasjonar. På samme måte som pastor Samuelssen skifter ut medisinien med undergjærende krefter, slik skifter også språkreaksjonen filologien ut mot jus eller antroposofi. Samtidig med at den konservative pressa ropar ut slagordet «fri sproguutvik-

ling» sit korrekturlesaren og rettar fram til frem, nå til nu, etter til etter, språk til sprog, nemnd til nevnd osv. I ein annan redaksjon sit ei dame og tel a-endingar og diftongar og baserer sin litteraturkritikk på dei summane ho får ut av dette. Kva gjer ein vel ikkje når «sproget er i fare». Vi kan nok smile av alt dette, men vi har vel ikkje lov til å tru anna enn at også dei fleste av slitarane innanfor språkreaksjonen arbeider for noko dei meiner har sitt verd. Det er da tragedien stig fram for våre augo. Arbeidsfruktene er nok berre blitt «visne blade» på vårt norske språktre.

Også vårt land har krav på eit skriftspråk som rømer dei verdiar berre folkemålet er i stand til å gi det. La Ingerid Dahl og André Bjerke diskutere problem som vi gjorde oss ferdige med for innpå 50 år sia, men la oss andre koma vidare.

noke slikt oppdrag til nemnda, og det er vel lite truleg ho sjøl vil kome til ein slik konklusjon, når medlemene har vетoret.

«Tene til å ta vare på og utvikle vår norske språkarv». «Verne og auke rikdommen i det norske språket». Dette er oppgåven for nemnda, men ikkje å samle dei to språka. Det blir som ein ser, bare tale om språket som det var ein einskap. Bresten, kløyvinga høyrer ein ingen ting om.

Korleis kan «Språklig Samling» skrive: «Alle er vi enige om at usaklige former ikke må forekomme i en kulturmålkamp». Har det ikkje nettopp vore svært mykje av den slags frå «riksmålfolk» dei siste 10—15 åra? Kva tid har dei sagt at dette skal det nå vere slutt med?

Nye veger? Er det noen ny veg vi treng, når vi vil realisere Moltke Moe's tanke om ei samanslåing av bokmål og nynorsk? Slett ikkje. Vi må tvert om halde fram på same vegen, den som somme kallar for måltvang. Vi må bare auke farten. Men det skaper ikkje språkfred, ikkje så lenge denne utviklinga er i gang i kvart fall.

MEDLEMMER!

**Glem ikke
postgiroblanketten**

Nye veger i målpolitikken

Av Ragnvald Berli

Det tør vere kjent for mange at eg er samd i formålsparagrafen til Landslaget for Språklig Samling — ikkje bare som eit siktemål, men som ei høgst aktuell oppgåve. Utarbeidingsa av ein samlenormal har derfor mi fulle støtte.

Men eg må tilstå at eg forstår lite av den samhugserklæringa som Landslaget kom med i høve av «språkfreds-nemnda». Dersom tiltaket hadde hatt namn av «språklig meklingsnemnd» med det til formål å vinne fram til eit felles skriftspråk eller i det minste å få til «våpenkvile», hadde det stilt seg anleis. Eg er ikkje i stand til å finne

HYTTER — GARASJER

**Reisverk og utv. panel til hytter leveres
montert på Deres tomt.**

Tregarasier - rekker og enkle - og STABIL
vippeporter leveres.

Ring 533690 Oslo, og be om brosyrer.

PAUL DAHLØ — HASLUM

SPRÅKLIG SAMLING

Redaktør: Knut Kvigne, Nedre Kalbakkvei 2 D,
Oslo. Tlf. 25.19.74.

— Organisasjonen vår —

Landslaget for Språklig Samling er ungt, men det har likevel klart å sette merke etter seg i den språklige kampen.

Og de som steller med det, og alle som interesserer seg for det, ser etterhvert at oppgavene tårner seg opp. Så mange er de at vi kan ikke gi oss i kast med mer enn en brøkdel av dem.

Nokså fort fant en venneskare av samlingstanken fram til landslaget, og de holder trufast kontakten, og virker for arbeidet hver på sin kant.

Men først der de også har gått til å stifte lokallag, får arbeidet vårt kraft. Vi tør vel si at Rjukanlaget ble et dømme på det nylig.

For kort tid siden ble det reist spørsmål om å ta i bruk moderat bokmål i skolen der. Det ble avvist med stor styrke. De moderate oppnådde 2 stemmer, ikke mer. Og det ble fortsatt radikalt bokmål på Rjukan.

Vi skulle ta mye feil om ikke Rjukanlaget var aktiv i denne saka før skolestyret hadde den oppe. Og slik kan det bli alle steder der lag av Språklig Samling kommer sammen en gang i blant, og drøfter saker som interesserer medlemene.

Ei anna, og ikke mindre viktig side har dette: der det finns et lag, stort eller lite, vil organisasjonen ha så mye lettere for å vekse seg stor. Det finns nemlig så mange interesserte rundt omkring som gjerne vil delta. Men det å ta initiativ sjøl, er tungvint for mange. Og så lar de det bli med det.

Men finns det et lokallag som de lett når fram til, vil de så gjerne delta, og kommer med.

Ikke minst fordi vi har så mange spreide venner omkring i landet, skriver vi dette. Om de tok initiativ til å skipe lokallag på sine steder, ville landslaget vekse mye fortære fram enn det gjør i dag.

Det skal ikke så mange medlemer til for å lage lag. Og er det først blitt noe av det, så glir det ofte av seg sjøl.

Til høsten har vi landsmøte. Om de enkelte medlemer tenkte over disse tingene framover, og tok seg på tak med å reise lag, ville det fort vise seg på representasjonen til landslaget.

Det skulle være et nært mål for alle.

SPRÅKLIG SAMLING!

Ny, verdifull ordbok fra Gyldendal

Dag Gundersen: Norsk synonymordbok. 218 sider. Pris kr. 35.—.

Den lenge varsle synonymordboka fra Gyldendal Norsk Forlag har endelig komme på marknaden. Dette viser seg å være ei storhending i norsk ordbokslitteratur. Til denne tid har vi sakna sårt ei fyldig norsk synonymordbok.

Samnorskmannen, cand. philol. Dag Gundersen står som redaktør for verket. Dette skulle garantere for et godt resultat, sett fra vår synsvinkel, og vi vil også straks slå fast at hovedinntrykket er svært positivt. Boka er fullt ut i samsvar med Læreboknormalen av 1959 og er såleis brukbar både i skolen og ellers.

Dessverre nyter boka i somme høve den moderate stavemåten av enkelte ord uten å ta med den radikale varianten, t. eks. lignende, fremkomst, tro, avbrudd, forsagelse, høste osv. Dette er likevel en rein bagatell. I de aller fleste tilfelle er begge skrivemåtene tatt med, t. d. slik: agelaus(-løs), alene(aleine), veg(vei), se(i)n, rå(de), bred(brei), auke se øke osv.

Ei alvorligere innvending torde være at ekte sammensatte verb ofte er oppgitt uten at det tilsvarende uekte sammensatte verbet, som gjerne er meir i pakt med ekte norsk uttrykksmåte, er tatt med som synonym. En finner t.d. verb som frasi seg, men ikke si fra seg, nedlegge, men ikke legge ned. Videre finner en oppta, men ikke ta opp, opphisse uten at hisse opp er nemnt. Andre eksempel på det samme er fremlege (legge fram), oppsuge (suge opp), atskille(skille at), avblåse(blåse av), avkorte (korte av), fastslå (slå fast), bortvise(vise bort), framsi(si fram), motstå (stå imot), påpeke(peke på) osv. Det er mulig at dette kan være gjort av plassomsyn, men det er utvilsomt uheldig og burde kunne rettes på i neste opplag.

Hovedprinsippet har tydeligvis vært at alle aktuelle norske ord skal ha rett på en plass i boka. Derfor inneholder den tusenvis av gode, men nokså typisk nynorske ord, som vørnad, andlet, åtak, otte, givnad, vågnad, von osv. Men prinsippet har ikke vært følt konsekvent i alle høve. Under advarsel sak-

Over til side 8

LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING

Formann: Rakel Sewerin, Stortinget, Oslo, tlf. 41.38.10

Sekretær: Olav Eriksen, Postboks 636. Tlf. 33.10.96

Kasserer: Ivar Hundvin, Postboks 636. Tlf. 41.77.00

Landsmøte 3. og 4. oktober

Arbeidsutvalget har vedtatt at landsmøte i Språklig Samling blir holdt lørdag den 3. oktober og søndag den 4. oktober.

Møtet skal være i Oslo, og nærmere kunngjøring om stad og klokkeslett vil komme i god tid. Likeeins vil saklista bli sendt ut til laga så snart det er råd, og i neste nummer av «Språklig Samling» vil vi bringe den. Det kommer omkring 15. september.

Alt nå er det klart at framlegget om samlenormalen vil bli drøfta, ventelig med merknader fra de sakkynlige som har fått den til uttalelse. Og framlegg fra organisasjonskomiteen kan vi også rekne med.

Arbeidsutvalget ber om at saker eller framlegg som lag og enkeltmedlemer ønsker å få satt på saklista til landsmøtet, blir sendt innen 1. september så det kan bli tid til å forberede dem på forsvarlig måte.

Og så vil vi gjerne si: send endelig representanter til landsmøtet. Lokallaga bør støtte så godt opp under det som råd er, også økonomisk.

Rjukanlaget

av Språklig Samling har vært svært aktivt i året som gikk. Styret har hatt 4 møter, og passet på å holde sakene i orden.

Til samvirkelaget på stedet har det

Formannen i Landslaget for Språklig Samling — Rakel Sewerin

sendt oppfordring om å bruke den offisielle rettskrivingen i annonser, oppslag og på plakater. Det har også vendt seg til alle kommunestyrerepresentantene, unntatt Høyres, og bedt dem om å slutte seg til laget.

Det språk som oppleserne av værmeldingene bruker har laget klaget over, og det vendte seg derfor til NRK, som lot det gå videre til Meteorologisk Institutt.

Gaver mottatt pr. 30. mai 1964

Sig. Kolltveit 20, S. Benum 20,
Magne Schjødt 100, Olav Tveitan 25,
R. Sewerin 50, Svein Hofseth 120,
Holla lokallag 80, N. Sagen 42, T. O.
Kjøsnes 10, Lars Sødal 50, Oddmund
Hoel 10, K. Piene 10, Aslak J. Nord-
bø 25, J. S., Akkerhaugen 25, Rolv
Thesen 25, I. G. Brønnøysund 30,
Tarald Nomeland 20, Kristian Op-
stad 25, J. M. 20, O. Flakne 25, P. E.

V., Bodø, 25, Olav Dalgard 20, Arne
S. Jacobsen 25, W. Brøgger 25, Bjarte
Birkeland 25, Arne E. Oldem 100,
Finn Hødnebø 25, Egil Hekneby 25,
I. Grotnæs 25, Johan Nyland 25,
Ola Børset 25, G. Groven 25, Ola
Rakstang 10, Alf Hellevik 25, Olav
Tjørhom 15, Ivar Skjånes 50, Osolv
Kleivene 20, O. H. Kaasa 25, Bjørn
Rongen 25, Aase Løvland 50, Ingvar
Sognnes 25, A. og H. Sætra 25, Sol-
veig og Lars Groven 30, Trønder på
Austlandet 25, Jørgen Baas 25,
Sverre Sand 25, Olav Løvland 25,
Odd Midttun 10, Tomas Refsdal 20,
Anna Nesland 50, T. Bråten 25, L.
R., Vollebekk 80, Einar Aasgrav 30,
Åmund Salveson 100, Arne Ytre-
hus 50.

Kontingensten

Det er ennå ein del medlemmer og abonnentar som ikkje har betalt for 1964, somme heller ikkje for 1963. Vi minner derfor om at medlemspengane er 5 kroner for året (kr. 2,50 for dei som ikkje har eiga inntekt), og at avisa kostar 3 kroner for året. Betal til postgirokonto 163 78.

Skulle noen ønske å melde seg ut som abonnent, ber vi om at dei sender oss nokre ord om det på eit postkort, slik at vi kan få kartoteket i orden.

BLI
MEDLEM!

★
STØTT
SPRÅKLIG SAMLING

★
Skriv til adresse
postboks 636, Oslo
og be om nærmere
opplysninger.

Andres meininger

Bokmål

Det er jubel i «Morgenbladet» over bokbåla, skriver «Norsk Tidend». Formannen i Riksmålsforbundet, advokat I. B. Hjort, har kome med eit direkte spørsmål til norsk ungdom i beste Tordenskjold-stil: «Hva fanden nøler i etter?» Og straks kan Idar Aarheim gi svaret:

Ungdommen «er for alvor kommet med i kampen, og bokbålene flammer opp i skolegårdene og andre steder. På samme måte som man i 1945 brente nazilitteratur, brenner man nu norske lærebøker. Ikke bare på grunn av sproget, men ofte på grunn av innholdet.»

Hipp, hipp hurra! godtfolk. I det store minneåret for Eidsvollsverket nærmer vi oss ein ny nasjonal siger. Som nazismen vart knust i 1945, skal «samnorsken» bli det no. Frigjort frå alt stygt skal det norske folket gjennom dei reinsande bokbåla reise seg or språkleg og åndeleg forfall og bli erkereaksjonært i ånd og sanning.

Herr Aarheim vil ha skolebøker med eit anna innhald. Den demokratiske tankegangen dei er gjennomsyra av i dag, smakar han nok meir enn ille. *Formannen i Riksmålsforbundet fører strid på brei front ikkje berre*

mot norsk målbruk, men mot den måten landet blir styrt på. Det han ber til torgs, er som tala ut av hjer tet til dei krinsane der Libertas gjerne blir nemnt først av alle.

Og motet veks etter som dei øser seg sjølv opp. Det er ikkje lenger nok å stemple dei norske innslag i skriftmålet som språklege forfallsteikn. No heiter det og at *den som ikkje held seg til former som frem, nu og etter, han kan heller ikkje tenkje klart, og så er det åndelege forfallet der i all si gru.*

Men korleis kan det annleis vere med oss armingane som så lenge har rota i rennestenen og i ord-grisebingen? Det er eit under at herrane Hjort, Bjerke og Aarheim vil rekne oss som landsmenn — om enn av mindreverdig slag.

SPRÅKNEMND "STATSBØDDEL"

Til stor glede for «Frisprog» skriver nynorskmannen John E. Stavenes i «Bygdnytt»:

«Rette namnet på dette samrøringsmålet må, etter mi mening, vera *skamnorsk*; men kan også karakteriserast som naturstridig, oppløysande og livsøydande *målkreft*. Og er det dette lapskausmålet den nyutnemnde Sivertsen-nemnda skal gjennomføra, ja då lyt nok *den sanne nynorsken* rekna med harde kår og kamp for livet i framtida, dersom den skal makta å overleva.»

«NORSK SPRÅKNEMND har no i nokre år vore autorisert slaktar (statsbøddel) for nynorsk mål. Og fruktene er skrämelege. Alt som kan rekna for sernorske eller heilnorske ord og vendingar har vorte sett på svartelista og amputert bort frå den praktiske og levande språkbruken.

Nynorsken er no vorten so utvatna og fordanska at den toler ikkje meir omgang med slaktekniven. Nei, skamhogginga lyt avsluttast.

Verst av alt er det at «slaktesauene» sjølv (nynorsk-folket) meir og meir har late seg leida fram til slaktebenken, friviljug. Dermed har altso «freden» (dødsfreden) meir og meir breidt seg på målfronten.»

Nå skal kreftene settes inn mot nynorsken

Stud jur Nils Jacobsen gir noen smakebiter på sitt språksyn i «Frisprog»:

Efter Smebye-saken og statsråd Sivertssens uttalelser om sprogpoltikken i anledning av en eventuell ankeerklæring ser det ut for at vi går inn i et mildere klima i sprogpampen. Likevel tror jeg man skal være meget forsiktig med å gjøre noen innrømmelser fra riks målshold. «Gi Fanden lillefingeren, så tar han hele hånden også», sier et gammelt ord, og det er spørsmål om ikke det er slike motiver som ligger bak den siste tids inviterende holdning fra det hold som i flere generasjoner har hatt en virkelighetsfjern innstilling til sprogpampens klare fakta.

Hva skal vi så kjempe mot? Lenge har det vært Riksmålsforbundets linje å sette inn våre krefter mot samnorsk. Efter min mening er dette ikke lenger aktuell sprogpoltikk. Samnorsk har vært en så grundig fiasko at den idag ikke engang brukes i Dagbladet eller NRK. Til gjengjeld er riks målets tilhengere øket. Den neste oppgave for riks målets forkjemper må være å få satt nynorsken på den plass den hører hjemme. Vi kan ikke lenger stikke hodet i sanden i redsel for nyorskfolkenes fete, hule demagogji.

Det ser ut som om riks målets forkjemper vil vinne enda mer terreng i årene som kommer. Sprogpampen er imidlertid ikke på langt nær ført til ende selv om statsmeteorolog Smebye får lov til å si sine i værmeldingen. Det vi nu må sette våre felles krefter inn mot, er nynorsken som et likestillett sprog til riks målet.

MINORITETENES RETTIGHETER!
«Frisprog» vil ikke uten videre gå god for Nils Jacobsen, og det føyer derfor til:

Vi har ikke villet nekte spalteplass for Nils Jacobsens artikkel. Det er ikke uten interesse å konstatere at det finnes riksmålsfolk som har et annet syn på nynorskens stilling enn vi har.

Frisprog støtter fullt ut den oppfatning som er gjort gjeldende i Riksmåls forbundets prinsipielle program, at minoritetenes rettigheter skal respekteres.

Hallingdal Gartneri

GRØNSAKER — BLOMSTER

KRANSER — SPRØYTEMIDLER

TELEFON 88 — NESBYEN

Et offentlig dokument på samnorsk

Av Magne Aksnes

I Arbeiderbladet for 6. mars ga formannen i Oslo Riksmålsforening, Johannes Elgvin, oss et døme på det han sjøl kaller «et sprog som er et ektefødt barn av den offisielle sprogpoltikk». Det er tydelig hva han misliker mest ved det omtalte dokumentet, nemlig følgende heilnorske ord: *hugverk, otte, ulage, trøttleik, lagnadstung, røynsle, oppglødd, framlegg*.

Men — er ikke Johannes Elgvin blant de mange riksmålsfolk som nå sier seg skjønt enige i at vi må verne om og auke rikdommen i norsk språk? Da burde han være interessert i at heilnorske ord og uttrykk også får sitt rett-komne rom, ikke bare i nynorsk, men og i bokmålet. Eller er det kanskje slik å forstå at slike ord bare skal stå i ordlista til pynt?

Om nå Johannes Elgvin er misfornøgd med språket i dette skrivet, er det noe prov på at dette

språket er så umulig og ubrukbart som han vil ha det til. Er han ikke klar over at språkkjensla skifter fra sted til sted, fra person til person og fra tid til tid?

Den eineste farbare vegen ut av det språklige uføret her i landet er nok at vi tar steget fullt ut og blir enige om en sammorsk språknorm til bruk bl. a. i offentlige skriv. Å skru utviklinga tilbake til et språk som Elgvin & Co. kan godta, er verken mulig eller ønskelig. Vi må alle offre litt for å oppnå en varig språkfred.

Korleis ville det pålagde skrivet sjå ut i ei gjennomført sammorsk språkdrakt? Foreløpig kan en sjøl sagt bare gjette. Her er et framlegg som ikke skulle være så langt fra det sannsynlige:

«To rektorer avviser ikke planen, men uttrykker noe *hugverk/bekym-*

*ring, den e(i)ne for det presset som vil ramme de elevene som får melding om sitt muntlige fag idet de forlater skolen etter siste skriftlige prøve, den andre for den ordinære undervisningen om formiddagen. Innvendinga om elevpresset svekkes (blir svekka) ved den kjensgjerningen at «mandagseksaminandene» får tjuefire timer ekstra lesetid utover de tilmålte førtiåtte timene. Otten/frykten for *ulage/tilpasshet* hos sensorene er — om mulig — enda me(i)r ugrunna. Gjennom et quart sekkel har kretssekretæren sett om lag sytti kolleger møte fram daglig klokka sytten, opplagte, kvikke, humørfulte — ikke til et heller hyggelig møte med unge menneske(r) som er ukjente for dem, og som deres eventuelle trøttleik/tretthet og sturing ville være me(i)r lagnadstung/skjebnesvanger for enn for elevene, som de kjenner modenhet/modnaden og kunnskapsnivået hos fra før. E(i)n får heller ikke glømme at eleveksaminasjonene er et e(i)n-gangsfenomen, mens privatsensorerne møter fram dag etter dag gjennom opp til fire uker/veker, t(j)e-nestvillige og ansvarsbevisste/medvitne.*

Med den mangeårige røynsla/erfaringa kretskontoret har vunne gjennom avviklinga av privateksamen, og særlig med grunnlag i den praktisk talt samstemmige og i stor monn oppglødde/begeistra av framlegget/forslaget, vil derfor kretsformannen fremme planen for i år.»

Er en slik tekst så ille at det skulle være noen grunn til å vente med å fullføre sammensmeltinga?

Den dagen vi kan greie å få godkjent en sammorsk norm til skolebruk (som et tilbud), vil den skriftlige sidemålsopplæringa kunne falle bort for de som nytter denne normen. Johannes Elgvin er kjent som en ivrig talsmann for de som vil fjerne sidemålet. Men han satser på ei løysing som umulig kan godtas av styremaktene. Han burde heller gå inn for dette alternativet, et *realistisk* framlegg som det skulle være politisk mulig å få fleirtal for i Stortinget.

KAST IKKE BRUKTE FRIMERKER

— men klipp dem av brev og brevkort. Når De har et passende kvantum, send det hele i brev eller postpakke til

TUBFRIM, Nesbyen.

— Nasjonalforeningens institusjon som tar imot og omsetter brukte frimerker til inntekt for helsearbeidet i Norge.

Bestill en samlepose.

TUBFRIM

Dr. Stian W. Erichsen

Spesialitet

HUDSYKDOMMER

Arendal

Tlf. 21297

URMAKER

S. DALEVOLD

Telefon 98

NESBYEN

- * UR OG OPTIKK
- * FAGMESSIG ARBEID

RADIKALT BOKMÅL I TINN

Tinn skolestyre holder på de radikale bokmålsformene. Den 15. april var spørsmålet oppe til debatt, og flertallet var både overveldende og like fast som før. Bare to gikk inn for moderate former, alle de andre stemte for radikalt bokmål.

Det er tredje gangen denne saka er drøfta i skolestyret. Første gang var i 1939. Så kom saka opp igjen i 1950, og nå er vel alle gode ting blitt 3!

Vedtaket gjelder Rjukan og Miland/Mæl skolekretser. De andre kretsene i Tinn har nynorsk.

Det er sikkert ikke uten verknad på denne holdningen i skolestyret at vi har et aktivt lag av Språklig Samling på Rjukan.

NESBYEN AUTO

Inneh. E. J. Nässelqvist

Telefon 62

BENSIN - OLJE - REPARASJONER - REKVISA

A. H. EIDAL

Alt i MØBLER - RADIO

Telefon 43 — Nesbyen

Nesbyen Samvirkeleg

Post- og vareadresse: Nesbyen

Telefon 38 a

SNARKJØP — MANUFAKTUR OG SKOTØY

ALT I JERNVARER OG BYGNINGSARTIKLER

Besök HALLINGKROA

Kafeteria — Grill-Kiosk

NESBYEN

Det skulle være muligheter

Over fra side ①

— Det er en illusjon å tro at noen komite kan avskaffe språkstriden. Det er jo en språklig prosess vi må igjenom. Men mye ville være vunni om vi kunne mildne denne striden, og føre han over i et mer fruktbart spor.

— Men akkurat det har dere vel ei kjensle av om det er mulig å få til?

— Språkkomiteen har hatt et eneste møte hittil. Og det er da klart at jeg verken kan eller vil si noe om det ennå, sluttet han.

Så får vi vente å se. Tid og ro må i alle fall komiteen få om den skal oppnå noe. Og klarer den å få bort de skjemmende tinga i striden, og heller plass til saklig drøfting og verdig strid, så er bare det et nytt og verdfullt innslag.

Ny, verdifull ordbok

Over fra side ③

ner en åtvaring, under akt somhet finner en varsomhet, men ikke varsemd. Som synonym til anbefaling kunne godt tilråding ha vært med, likeeins oppmading til anmodning. Under autorisere sakner en gi fullmakt v.s.a. bemyn-dige under begunstige tilgode og under til å begynne med opphavlig. Slike døme kan en finne fleire av.

På den andre sida er det all grunn til å gle seg over alle de framifrå gode og heilnorske ord og vendinger som har fått rom i denne ordboka. På denne måten blir heller ikke ei norsk synonymordbok på langt nær så tynn og ordfattig som den ville blitt om bare anerkjente riksmålsord skulle fått være med. Det er det rike ordtilfanget som blir nynorskens viktigste og mest verdifulle bidrag til framtidens norske, sammen med a-endinger og diftonger i form- og lydverk.

Alt i alt er det på sin plass å gratulere forlaget og Dag Gundersen med dette storverket. Nå har vi omsider komme så langt at vi har ei samnorsk synonymordbok. Det neste burde bli ei samnorsk ordliste.

Til slutt et lite eksempel på kor nytig denne ordboka må være for motmennene våre når de skal karakterisere oss og vår verksem:

Dumrian: *dompap, dosmer, dummenikk, dumskalle, dust, kåre, kåsemikk, esel, fe, fjog, fjols, får, galning, grasnaut, gås, høne, hønsehode, idiot, ignorant, kop, mollo, narr, naut, noksagt, sau, sinke, stut, suppehue, såpekoker, tok, tosk, toskehode, tosse, tullball, tulding, tåpe, undermåler.*

“Språktvang”

Heldigvis finns det andre toner i norsk språkdebatt også: «Apropos», Studentmållaget sitt blad, skriver redaksjonelt:

Som sagt, vi har språktvang i Norge. Sjølvsagt har vi det. I skulen og i stylingsverket har dei reglar å følgja i rettskrivingsspørsmål. Romslege, liberale reglar som overlet mykje til personleg skjøn og val. Men sjølvsagt er det tvang når ein lærebokforfattar må skriva t.d. b o k a, enda både b o k i og b o k e n finst i nordmanns skrift og tale. Den første forma er, som alle veit, vald for di ho er den dominerande forma i folkemålet. — Å normalisera skriftmålet med folkemålet som grunnlag, er eit dristig og vanskeleg eksperiment. Men det té seg som einaste farande vegen all den stund vi starta vårt nye tilvære som nasjon og kulturell eining med eit innlånt skriftmål så ulikt folkemålet at ombøtene faktisk melde seg ubedne, utan noko «statleg» initiativ. På hi sida er folkemålet så pass

GUNNAR LIE

Manufaktur- og agenturforretning

Telefon 111 — Nesbyen

lite homogent at valfridom i rettskrivinga må vera eit nøkkelomgrep heilt til ein landsgyldig rettskrivningsnormal har utfelt seg, og kløfta mellom folke-mål og skriftmål har vorte så litra at ho kan seiast å harmonera med eit demokratisk kultursyn.

Ikke fred før vi får ett skriftspråk

I «Arbeiderbladet» skriver Jostein Arrestad:

Inntil det skjer, at vi har fått eitt norsk skriftspråk som kan virke samlande og ved å virke som eit vernande tak gi ly og voksterkår for ei rik verbal kulturskaping i alle lag av folket, er det ingen grunn til språkfred i Norge. «Fred er ei de beste, men at man noget vil.»

Vi skulle tro at mesteparten av norsk ungdom vil vere samd i det, og vi meiner også at den nye språkkomiteen vil gjere klokt i år merke seg dette.

For Radikalt Forum
Jostein Arrestad.

En samlenormal

bør utarbeides og gis legal status, sier J. S. i «Dagbladet»:

Vi synes det bør være rimelig å forlange at dersom komiteen skal gi konsesjoner til ytterflyylene, slik det i alle fall så ut etter det første opplegget, så bør det også gis konsesjoner til oss, vi som står i midten og ønsker ei fornuftig kompromissløysing på det hundreårige språkdilemma vårt. En samlenormal bør utarbeides og gis legal status, så får den konkurrere med de andre, og så får vi sjå hvordan det går. Så vidt underskrivne kan skjonne, må også et slikt tiltak være i beste samsvar med mandatet for komiteen. For dersom vi skal tolke statsrådens ord om avblåsing av språkstriden som et reelt ønske og ikke bare som et oppgitt sukk etter ei tapt rettsak, må det være klart at det er bare vår idé som kan føre til realisering av dette ønsket.

SPRÅKLIG SAMLING!

DÅRLIG STIL

Av Jakob Skauge

Emnet «stil» er utømmande. Det er også vanskelig, og vi blir vel aldri enige om alt, for somme stilelement er bortimot udefinerbare. Og vi veit alle at skal det vere sjanse for å bli enige, så må vi vere samde om definisjonane, for elles snakkar vi ikkje same språket.

Somme fundamentale fakta står likevel fast: Når du les noe, og du oppfattar innhaldet lett og presist, da har du god stil. Må du lese fleire gonger utan å få tak på innhaldet, er stilten mindre god, under føresetnad av at emnet ikkje i seg sjøl er for vanskelig. (Relativitetsteorien tør vere vanskelig å framstille sjøl for den beste stilist).

Men det skrivne fortel bare om det som blir behandla med reine ord. For å kunne uttale oss må vi nemlig ofte gå ut frå føresetnader som ikkje blir nemnde, men som vi likevel står ansvarlige for dersom det skrivne ikkje gir meinig utan desse føresetnadene. Brot på desse reglane er det viktigaste elementet i insinuasjonens teknikk. — «Eg vil ikkje kalle noen i slarvebøtte, jamvel ikkje ordførarane», vart ein gong skrivi i ei avis. Forfattaren trudde han ikkje hadde injurert ordførarane, for han hadde jo gardert seg ved å seie at han ville ikkje kalle osv. Han trudde han kunne få opptre ærekrenkande utan å stå til ansvar for det. Han trudde ikkje han var ansvarlig for det som var sagt indirekte. Retten meinte noe anna, og dømde mannen for injurier.

Dette kan synas uviktig å dra fram i ein artikkel om stil, men er ikkje det. Det er nemlig verdt å

vere merksam på at det skrivne ofte gir opphav til ei mengd forestillingar som ikkje kjem direkte til uttrykk i teksten, men som forfattaren likevel er meir eller mindre ansvarlig for dersom dei kan tolkas inn i teksten. Med andre ord: Forfattaren pliktar mest mulig å passe på at han ikkje framkaller andre forestillingar enn dei han ønsker å framkalle.

Vi skal sitere eit utdrag av J. B. Hjort: «Sprogpolitikken en rettskrenkelse», 1962, s. 9. Der står: «Sprogpolitikken er en slik innblanding. — — Det er en innblanding i vår familie og vårt hjem, når våre barn skal tvinges til å lære en annen form for norsk enn den vi bruker og foretrekker. Likeså i våre barns korrespondanse, når de tvinges til å skrive samnorsk.»

Kva kan han ha meint her? — «Innblanding i våre barns korrespondanse?» — Meiner han at politiet driv brevsensur for å kontrollere at folk skriv etter læreboknormalen? Jamvel om mannen har lite greie på norske forhold, så kan han vel ikkje ha meint det. Da burde han også tatt saka opp på ein heilt annan måte. Ein nærliggande tanke er at han ikkje veit kva «korrespondanse» tyder. Kanskje tenker han på tysk, og prøver å omsette til norsk når han skriv. På tysk har vi ordet «Verkehr»,

som både tyder landevegstrafikk og brevskriving. Men på norsk har vi ikkje noe ord som dekker begge desse begrepa. Ma.

Kva han har tenkt på, er for så vidt av mindre interesse. Det viktigaste er dei tankane som blir framkalla hos lesaren. Den informerte lesaren vil straks tenke på Hitler-staten. Der hadde dei brevsensur. Der blanda staten seg inn i familielivet på ymse ufysiske måtar, t.d. ved at barna fekk til oppgåve å fortelje ein eller annan «førar» kva foreldra snakka om.

Har så våre nåverande styremakter gjort freistnader på å innføre slike tilstandar hos oss? — Nei. Ein slik påstand fins det ikkje skygge av bevis for. Ein kan meine både det eine og det andre om toppfigurane i vårt demokratiske styreverk, men den som bevisst spreier mistanke om noe slikt, han går inn for forgifting av vårt offentlige liv.

Ein kan ikkjetru at framkalling av slike forestillingar er tilskita av forfattaren. Men da er det dårlig stil. Etter mitt skjønn det dårligaste stykket stil som er prestert her til lands etter krigen. Og det er prestert av formannen i Riks-målsforbundet.

Støtt

Språklig Samling

Annonsér i

Språklig Samling

To språksyn

Kva er rett, og kva er gali språk? Fins det noen måte å avgjøre det? — I «Frisprog» har dei faste spalter der lesarane spør om dette eller hint er «rett». Svaret gir ofte — indirekte — opplysningar ut over det det blir spurta om. Vi kan av svaret lese oss til eit visst språklig syn som fortel oss noe om skilnad i grunnsyn mellom oss og «dei andre».

Vi skal ta for oss eit slik spørsmål i «Frisprog» 7/64. Det blir spurta om følgjande er rett: «Efter å ha lest Harriet Holters angrep på erklæringen fra norske kvinner i Stortinget, er det forbausende at nettopp hun er valgt inn i komiteen som skal utrede kvinnens stilling og rettigheter». — Svaret er nei. Det burde ha stått: «Efter å ha lest osv. —, synes jeg det er forbausende —». Det som er skilnaden mellom dei to

formuleringane, er at i den siste legg forfattaren alle sine tankeoperasjonar fram i dagen, medan han i den første hoppar over eit logisk ledd som etter hans mening lesaren utan vanske kan supplere sjøl.

Eg (vi) meiner at den første formuleringa er korrekt, for lesaren vil oppfatte saka akkurat på same måte som skrivaren. Ja, fins det i det heile råd å mistyde det? — Eg ser, som det heter, funksjonelt på språket. (Dei som er interesserte, kan lese «Skriftspråk i Utvikling», tiårsskrift for Norsk Språknemnd, der det funksjonelle synet blir haldi fram fleire gonger).

Men der er andre som hevdar eit anna språksyn, som ofte kjem til uttrykk i «Frisprog». Dei meiner at språkformulering er å samanlikne med matematikk: Alle ledd i tankeoperasjonen skal vere med, jamvel om dei ingen funksjon har. Dei hevdar eit formallogisk syn på språket. Vi, derimot, som hevdar det funksjonelle synet, vil spørje kva vi skal med ein logikk som siktar ut over innhaldet. Den er meir til bry enn til nytte.

Skal De reise til Sverige, Danmark eller Finland?

Handelsdepartementet har nå gitt løyve til at det i dei nemnde landa frå 1. mai 1964 kan takast ut valuta for inntil 1.500 norske kroner pr. kalenderår på ei norsk bankbok. Summen skal ligge innanfor ramma av den årlege turistvalutakvoten som er kr. 3.500,— for vaksne og kr. 1.750,— for barn under 12 år.

På Dykker postsparebankbok kan De ta ut pengar ved dei aller fleste større poststader i dei nemnde landa.

Økonomiser med reisevalutaen Dykkar!
Ta postsparebankboka med som reisekasse!

POSTSPAREBANKEN

— banken som alle kan nå —

25/127/64 S.

Hallingdals Bokhandel

☆ Inneh. Gunnar Thorberg ☆

Telefon nr. 6 — NESBYEN

Bok- og Papirhandel

Skolemateriell — Trykksaker

Det som ligg føre i den første formuleringa, er ein såkalla ellipse: Eit ledd i tankerekka blir kasta ut når tanken blir målboren. Dette ledet må da vere så sjølsagt at skrivaren (ubevisst) kjenner seg sikker på at lesaren (likeins ubevisst) vil supplere det sjøl. Mistyding er utelukka, og det i så høg grad at dei fleste lesarar slett ikkje vil vere merksame på at der er noe som i det heile er utelati.

Underskrivne vil ikkje bare godta den første formuleringa, men vil også påstå at den er den språkrettaste. Dette fordi den er den mest økonomiske. Eg vil ikkje dermed seie at eg vil godta alle ellipser av dette slaget. «Når vi ser på tømmerstokkene, så er de store», vil eg slett ikkje godta. Her virkar uteletinga sjenerande. Tanken blir ført på avvegar, og ein får eit inntrykk av årsaksforholdet som virkar komisk.

Vi ser såleis at vi kan ikkje godta alle slags ellipser. Heller ikkje kan vi forkaste alle. Da måtte vi faktisk rydde heile språket opp med rot og lage eit nytt språk, for ein stor del av språkuttrykka våre, særleg dei mest gjengse frasene frå dagligspråket, er forma eliptisk: «God dag», «Så som så» osv. Slike fraser har ingen logikk i og for seg sjøl. Dei er alogiske. Men likevel er dei eintydige.

Vi er her inne på noe som er svært viktig for vår språkforståing. Vi kan forme det såleis: «Språket har prinsipielt ingen logikk ut over den som tener forståinga. Blir språkfrasen oppfatta på same måte av talar og tilhørar, er språket rett, jamvel om ein ved ein formallogisk analyse kan påvise «feil». Å forme språk er nemlig ikkje noen formålaus hjerneakrobatikk, som mange av «Frisprog»-folka synes å tru, men er ei verksemeld som er uløyselig knytt til menneskelig aktivitet.

J. S.

Også en form for språkdyrkning:

Teaterskolen krever austlandsk tonefall

Men nynorskundervisningen har respekt for dialektene

— Teaterskolen krever at vi skal snakke med østlandsk tonefall, opplyste en ung nordlending i et ungdomsprogram i radio nylig. Han hadde tatt konsenksen av dette og snakket et slags østlandsk i privatlivet, til og med når han besøkte foreldrene i Nordland. Skulle en nå fram på scenen, var det avgjørende med det østlandske tonefallet, fikk hele landet vite.

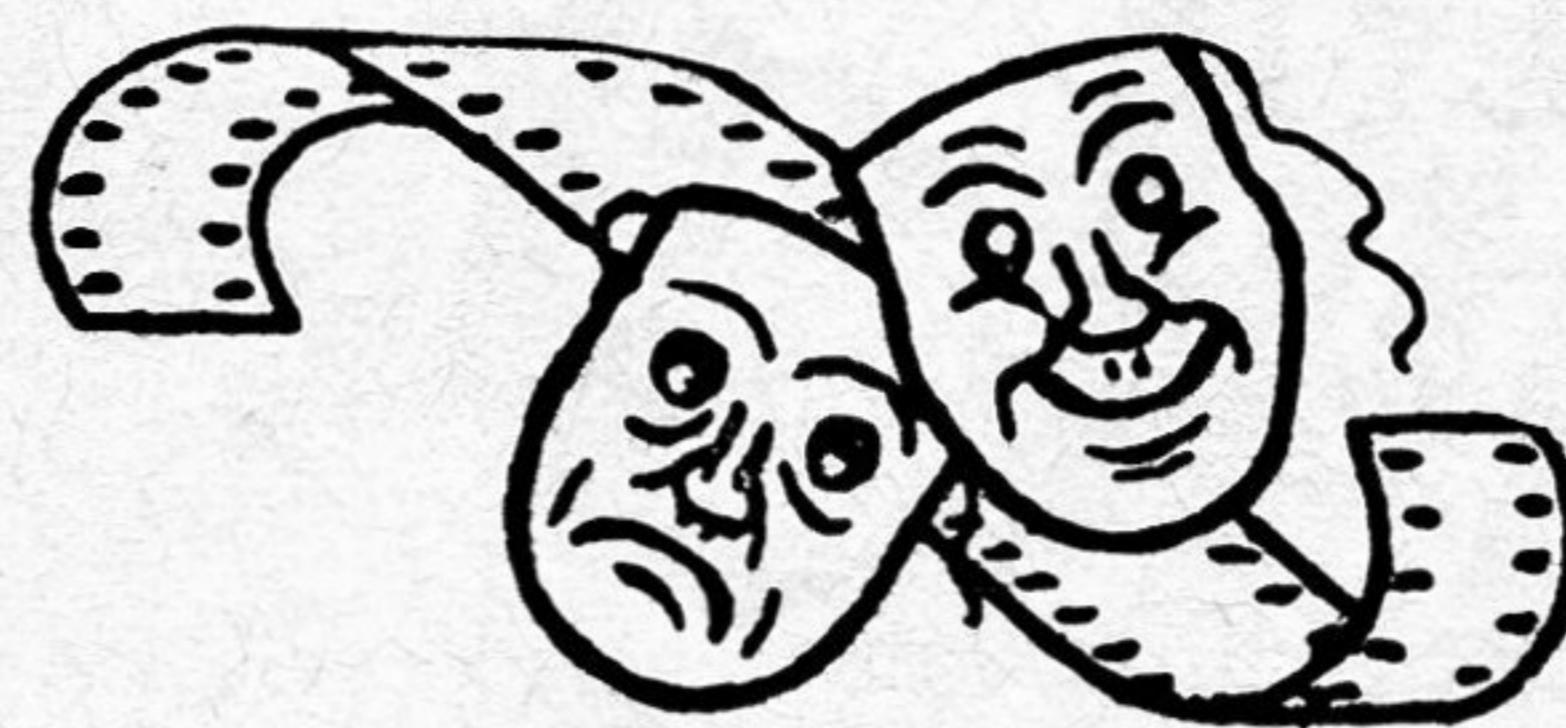
— Hva slags fjoller er dette da? spør «Nationen» skolesjefen, Gerhard Knop. — Hvem har besluttet at norske skuespillere skal snakke med østlandsk tonefall?

— Jeg er sant å si litt for ny i stillingen til å kunne uttale meg så sikkert om tingene, men så vidt jeg vet har skolen ingen skrevne regler om språkføringen. Hovedhensikten er å lære elevene et norsk normal-scenespråk, og da må elevene legge av seg dialekten.

— Dialekt og dialekt. En bergenser kan vel snakke like korrekt bokmål som en osloenser. Men på Teaterskolen krever en altså at bergenseren skal være østlending?

— Vi forsøker faktisk å gjennomføre et østlandsk tonefall. Naturligvis må man ikke drive dette for langt, en må ikke hindre personligheten å komme fram. Men skal elevene ha noen chanse, må de nok følge tillempingen.

— Skal elever fra Teaterskolen

snakke med østlandsk tonefall selv om de kommer inn på hjemlige scener i andre landsdeler?

— Tja, stavangerfolk skal ikke like å høre sitt eget tonefall på scenen. I Bergen er det visstnok bare halvparten av skuespillerne som er bergensere. Men jeg skal veldig innrømme at dette med normaltonefallet er et vanskelig problem som nok kunne drøftes.

— Kravet er dialektfritt norsk av teaterskoleelevene, sier lektor Tryggve Norum som underviser i bokmål på Teaterskolen. — Videre krever vi øst-norsk tonefall av alle elevene på skolen. De fleste teatrene er jo her i by-

Arne Aamellem

Herrefrisør

Nesbyen

*

THOEN PENSJONAT & MOTELL

TLF. 119 – NESBYEN

*

Kafeteria

Rimelig overnatting

All komfort

Nedre Hallingdal Meierier

Telefon 73 – Nesbyen

HUSFLID

Et parti ekte selskinnstøfler med sameband elastikk kan leveres til sesongen i den utstrekning lageret rekker.

Pent emballert i svart/gull.

Standardleveranse 25 par i nummer-inndeling.

Vår spesialitet:

Småsuvenirer. Minitøfler av selskinn og elglegg.

S PRODUCTION LTD.

TELE: 15742 — BERGEN

Bøker — Papir — Kontorsaker

LINDAHL'S BOKHANDEL

Telefon 4410 — EIDSVOLL

Alt i KLÆR og SKOTØY

PETTER STEFFERUD
EIDSVOLL

en, og i Stavanger og Bergen er det ingen skuespiller som bruker det hjemlige tonefallet.

— Utrolig. Men hva så med elevenes sær preg?

— Det får komme med personligheten.

— Og hvis en for eksempel tvang Lars Tvinde til å snakke med østlandsk tonefall?

— Tja, det var et vanskelig spørsmål. Men i nynorsken får elevene mer la dialekten skinne gjennom.

— At Teaterskolen skulle tvinge nokon til å legge bort sitt eige tonefall, er vanskeleg å forstå, seier Finn Kvalem som underviser i nynorsk språkbruk ved skulen. Men når det er dialektar som stikk seg mykje ut i tonefallet, må ein drive ei viss normalisering. Som undervisar i nynorsk ved skulen, legg eg for min part vekt på at dialekttonen skal slå igjennom, så språket kan verke meir levande og ekte.

— Styrken ved Det Norske Teatret var vel m. a. at tonefallet frå dei ymse landsdeler fekk klinge fritt?

— Det er sant. Og her kan ein oppleve at styrken ved særpreget veg opp ulikskapen i tonefallet innan same «familie», som t.d. «Medmenneske».

— Men også i nynorsken er det eit spesielt tonefall som skal gjelde som normal ved Teaterskolen, er det ikkje så?

— Etter som nynorsknormalen i dag har rette seg etter austlandsk språkmønster, er det ikkje å hindre at tonefallet også nærmar seg dette. Men om eleven skal kunne halde på sitt personlege sær preg i språket, det står nok ofte opp til han sjølv. Her som i mangt anna får eleven bruke sitt eige vett.